

Rubizmo

Przewidywane rozwiązania dla nowoczesnych gospodarek wiejskich

Streszczenie

(na podstawie raportu D1.2 z projektu Rubizmo)

Projekt ten otrzymał dofinansowanie z unijnego programu badawczo-innowacyjnego "Horyzont 2020" w ramach umowy o grant N° 773621

Streszczenie

Niniejszy opis polityki opiera się na przeglądzie literatury i polityk UE dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, innowacji, przedsiębiorczości i gospodarki opartej na biologii. Stanowi podstawę do konceptualizacji współczesnych gospodarek wiejskich zajmujących się żywnością, opartych na bio łańcuchów wartości i waloryzacji usług dotyczących przyszłych warunków dla przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (w tym rolnictwa), obszarów oddalonych (w tym obszarów przybrzeżnych) oraz integracji miejsko-wiejskiej. Przedstawione zostaną nowe możliwości promowania dywersyfikacji, wspólnych wartości, innowacyjności i ochrony zasobów, a także wspólne zrozumienie rozwiązań służących stworzeniu "nowoczesnej gospodarki wiejskiej" w różnych warunkach.

Ogólnie rzecz biorąc, istnieje wiele możliwości rozwoju obszarów wiejskich, z których wiele jest powiązanych z nowymi technologiami, które zmniejszają znaczenie odległości w marketingu, sprzedaży i wielu innych dziedzinach działalności oraz możliwości biznesowych ewoluujących w ramach biogospodarki i usług ekosystemowych.

Jednak staje się oczywiste, że realizacja szans musi opierać się na równoczesnym zaangażowaniu różnych interesariuszy w rozwój biznesu, badania i administrację publiczną. Udałe osiągnięcia wymagają zintegrowanego podejścia rozwojowego, które łączy możliwości w kompleksowy program rozwoju.

Zastrzeżenie

Jakiegokolwiek rozpowszechnianie wyników musi wskazywać, że odzwierciedla ono jedynie poglądy autora, i że Agencja i Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w nim informacji.

Spis treści

STRESZCZENIE	2
ZASTRZEŻENIE	2
SPIS TREŚCI	3
1 WPROWADZENIE - TRENDY URBANIZACYJNE I ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH	4
2 ODRODZENIE OBSZARÓW WIEJSKICH W KIERUNKU PRZYSZŁYCH GOSPODAREK WIEJSKICH	5
3 SZCZEGÓLNE MOŻLIWOŚCI ROZWOJU	6
4 ŚCIEŻKI DO NOWOCZESNYCH GOSPODAREK WIEJSKICH	9
5 OGÓLNE OBSERWACJE	9
6 KATEGORYZACJA ROZWOJU KLASTRA	10
7 IMPLIKACJE DLA POLITYKI I SPOŁECZNOŚCI BIZNESOWEJ	11
REFERENCJE	12

1 Wprowadzenie - trendy urbanizacyjne i rozwój obszarów wiejskich

Wszelkie dyskusje na temat gospodarek wiejskich opierają się na ich roli jako antypozycji do gospodarki miejskiej. Rozwój miast i wsi jest ściśle ze sobą powiązany. Im więcej ludzi gromadzi się w miastach, a zwłaszcza dużych i mega miastach, tym mniej ludzi zamieszkuje regiony poza miastami, tj. w środowiskach wiejskich. Wracając do historii, rolnictwo jako podstawowa działalność w regionach wiejskich z działalnością produkcji ludzkiej wymagało wielu ludzi do produkcji wystarczającej ilości żywności, która mogłaby służyć ludności miejskiej. Wraz ze wzrostem wydajności produkcji rolnej coraz więcej osób mogło wyjść z rolnictwa, a przeprowadzka do miast była szansą na pozarolnicze zatrudnienie i dostęp do usług.

Rewolucja przemysłowa z modelem fabrycznym była w stanie pochłoniąć populację pochodzącą z rolnictwa, ale także zwiększyła ruch w kierunku koncentracji ludzi w miastach. Było to i jest wspierane przez dostępność i rozwój różnego rodzaju usług w miastach, w których mogą one opierać się na szerokiej bazie klientów, co często jest warunkiem wstępnym, aby były one wykonalne i opłacalne ekonomicznie. Takie usługi mogą dotyczyć edukacji (szkół i uniwersytetów), zakupów, rozrywki i wielu innych. Obecnie te względne zalety wciąż istnieją lub są nawet dalej rozwijane, np. usługi cyfrowe lub cyfrowe sieci komunikacyjne są najpierw dostępne w gęsto zaludnionych obszarach.

Ponieważ świat nadal urbanizuje się, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich musi zrównoważyć negatywny wpływ upadającej ludności na infrastrukturę obszarów wiejskich, utratę usług i ogólnie warunki życia na wsi.

Odpowiednie polityki mogą być w stanie zmniejszyć tendencję do urbanizacji lub w najlepszym wydaniu, mogą nawet być w stanie odwrócić tendencję, zmniejszając presję na rozwój miast i spadek obszarów wiejskich. Jednym z celów projektu Rubizmo jest utrwalenie różnych poglądów i przyczynienie się do opracowania odpowiednich wskazówek, jak posunąć się naprzód w promowaniu wykorzystania obszarów wiejskich poprzez innowacyjne inicjatywy, wykorzystanie przewagi konkurencyjnej obszarów wiejskich charakteryzujących się m.in. poprzez nowy rozwój w biogospodarce, eliminację barier rozwojowych ułatwionych przez m.in. nowe osiągnięcia w cyfryzacji, promocja przedsiębiorczości i ułatwienie współpracy w ramach szerokiego grona interesariuszy zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich.

Pojawiające się nowe osiągnięcia w dziedzinie technologii, nauki lub działalności gospodarczej mogą nawet stać się okazją do odwrócenia tendencji do urbanizacji.

2 Odrodzenie obszarów wiejskich w kierunku przyszłych gospodarek wiejskich

2.1 Przegląd

W niniejszym raporcie ograniczamy się do obszarów wiejskich poza obszarami miejskimi, sąsiadującymi lub nie. Obszary wiejskie przylegające do obszarów miejskich mogą, jeśli są odpowiednio zarządzane, wykorzystywać zalety środowiska miejskiego i wiejskiego, jednocześnie unikając ich wad. Takie obszary wiejskie są tworzone przez FAO jako kontinuum miejsko-wiejskie, gdzie, w zależności od coraz większej odległości od ośrodków miejskich, zmniejsza się wpływ (zalety i wady) środowiska miejskiego. Atrakcyjność kontinuum miejsko-wiejskiego zależy nie tylko od dostępności wysoko rozwiniętych koncepcji mobilności dla wykorzystania korzyści wynikających z bliskości centrum miejskiego i odpowiedniej kombinacji z możliwościami rozwoju zidentyfikowanymi dla obszarów wiejskich.

Możliwości rozwoju obszarów wiejskich opierają się na wspólnej gamie pojawiających się alternatyw, z których mogą czerpać i które mogą wykorzystywać zgodnie z ich konkretnymi mocnymi stronami i brakami. Ponieważ żaden obszar wiejski nie jest podobny do żadnego innego obszaru wiejskiego, odpowiednie wykorzystanie pojawiających się alternatyw dla rozwoju może się różnić. Ostatecznie, odpowiednie wykorzystanie alternatyw pozwoli wyeliminować braki i rozwinąć silne strony, które razem doprowadzą do wielu scenariuszy, które można przewidzieć jako przyszłościowe dla gospodarek wiejskich, albo sąsiadujące z obszarami miejskimi, albo nie.

2.2 Nowe możliwości

Pojawiające się możliwości są szansami, które pozwalają obszarom wiejskim zmniejszyć lub wyeliminować wady lub wzmocnić lub wykorzystać (potencjalne) korzyści w porównaniu z obszarem miejskim.

Wady klasyczne są połączone z:

- a) niską gęstością zaludnienia (również z powodu braku miejsc pracy), która nie pozwala na realną ofertę usług wszelkiego rodzaju na obszarach wiejskich i
- b) większą odległością do ośrodków miejskich w połączeniu z niskimi usługami komunikacyjnymi, które nie pozwalają, jako potencjalna alternatywa dla usług na obszarach wiejskich, na korzystanie z ofert usług dostępnych w mieście.

Potencjalne korzyści są związane z jakością środowiska naturalnego, dostępnością zasobów odnawialnych i ściślejszym powiązaniem z produkcją i dostarczaniem żywności.

Główne pojawiające się możliwości koncentrują się na możliwościach biznesowych, które tworzą zatrudnienie i rozwój, które rekompensują odległość do ośrodków miejskich. Obejmują one przede wszystkim:

- a) wykorzystanie nowej technologii informacyjnej i komunikacyjnej, która zmniejsza znaczenie przestrzeni/odległości i zapewnia platformy do komunikacji, wymiany wiedzy i świadczenia usług,
- b) rozwój biogospodarki opartej na źródłach odnawialnych, która może stworzyć biobiznes z silną bazą obszarów wiejskich, oraz
- c) aktywację i waloryzację usług ekosystemowych w celu ochrony i dobrobytu środowiska oraz jego wykorzystania w działalności turystycznej.

Te pojawiające się możliwości są gotowe do użycia. Konieczne jest prowadzenie badań, angażowanie przedsiębiorców, polityki i administracji w integrowanie szans na innowacyjne rozwiązania, które najlepiej odpowiadają potrzebom i scenariuszom na obszarach wiejskich i mogą potencjalnie zostać zaakceptowane na większą skalę.

3 Szczególne możliwości rozwoju

3.1 Technologia informacyjna i logistyczna

Ciągłe doskonalenie technologii informacyjnych i komunikacyjnych sprawia, że fizyczna lokalizacja jest mniej ważna, jeśli chodzi o korzystanie z usług wszelkiego rodzaju i prowadzenia działalności gospodarczej.

Jednak wysiłki i innowacyjne pomysły są niezbędne do przekształcenia głównych alternatyw w odpowiednie aplikacje. Wszystko zaczyna się od zapotrzebowania na szybkie usługi internetowe, na których można budować nowe i innowacyjne modele biznesowe w różnych domenach aplikacji. Zwraca się o szeroko zakrojone wsparcie polityczne, ponieważ inwestycje w szybkie usługi internetowe na obszarach wiejskich przy wciąż niższej gęstości zaludnienia są mniej atrakcyjne z perspektywy biznesowej niż inwestycje w obszarach miejskich.

Tradycyjnie działalność na obszarach wiejskich koncentrowała się na kwestiach lokalnych lub regionalnych, a urbanizacja była uważana za powiązaną z globalizacją. Jednak wraz z rozwojem technologii telekomunikacyjnej i logistycznej zanikają wiejskie ograniczenia zasięgu. Globalne usługi logistyczne mogą mieć swoje huby lub magazyny na obszarach wiejskich, co zostało udowodnione przez np. firmy globalne, takie jak amazonReg, z usługami sprzedaży i dystrybucji produktów online.

3.2 Bio-gospodarka z zasobami odnawialnymi

W biogospodarce bioproceny przetwarzają oparte na roślinach zasoby odnawialne na szereg produktów przemysłowych opartych na biotechnologii, w tym na paliwach odnawialnych, tworzywach sztucznych, papierze, materiałach budowlanych, materiałach izolacyjnych, chemikaliach, a także enzymach, witaminach i minerałach (Agrobiobase, 2018). Fragment, który może obejmować jedynie części alternatywne, podsumowano w tabeli 1.

Tabela 1 Alternatywy biogospodarcze oparte na zasobach odnawialnych

Uprawy	Produkty	Przeznaczenie
Wybór wykorzystywanych upraw: Miskant, trawa, konopie, słonecznik, pszenica, bambus, rzepak, konopie indyjskie, mak, ziemniaki, kukurydza, lawenda, algi, drzewa itp. ale także pozostałości, takie jak słoma zbóż, pył silosowy, plewy, kukurydza, gałęzie z przycinania drzew, wycinki winogron, pestki oliwek itp.	Bioetanol, biodiesel, pellety, itp.	Biopaliwa, bioenergia
	Materiały budowlane, materiały izolacyjne, farby, lakiery	Budownictwo, Konstrukcje
	Papier, opakowanie, lina, tkanina, wyściółka	Włókna
	Leki, medycyna, witaminy, minerały, suplementy diety	Farmaceutyki
	Tworzywa sztuczne, opakowania	Biopolimery
	Oleje, enzymy, farby drukarskie, powłoki papierowe	Chemikalia

Jak wskazuje tabela 1, istnieje już duża różnorodność zastosowań, zarówno w zakładach pilotażowych, jak i w pierwszych zorientowanych rynkowo działaniach biznesowych. Zazwyczaj cechuje je ścisła współpraca między badaniami a środowiskiem biznesowym.

Rozwój biogospodarki oparty na zasobach odnawialnych, a zwłaszcza na zasobach pochodzących z produkcji roślinnej, ma naturalny wpływ na obszary wiejskie, na których odbywa się produkcja i zbiór roślin. Rozważania logistyczne sprzyjają przeniesieniu zakładów przetwórczych o mniejszej objętości na obszar wiejski, co pozwala uniknąć transportu materiału sypkiego na większe odległości. Może to doprowadzić do "miękkiej reindustrializacji" obszarów wiejskich. Jednak taki trend może mieć wpływ tylko wtedy, gdy zaspokaja go zapotrzebowanie rynkowe i popyt konsumentów. Aby wspierać rosnący rynek, potrzebny jest rozwój infrastruktury dystrybucyjnej, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości edukacji, usług, mieszkań itd. na poziomie, który może zachęcić pracowników do przeniesienia się z centrów miejskich do środowiska wiejskiego.

3.3 Usługi ekosystemu

Termin usługi ekosystemowe obejmuje szeroki zakres usług wspierających określone środowisko systemowe. W naszym kontekście koncentrujemy się na usługach omawianych w ramach Millennium 2003 (Millenium, 2003). Zidentyfikowano usługi ekosystemowe w czterech kategoriach: usługi zaopatrzeniowe, takie jak żywność i woda, usługi regulacyjne, takie jak kontrola powodzi i chorób, usługi wspierające, takie jak obieg składników odżywczych, które utrzymują warunki życia na Ziemi i usługi kulturalne, takie jak korzyści duchowe, rekreacyjne i kulturowe (patrz także Ekosystem, 2009).

Zasadniczo usługi ekosystemowe są tradycyjnym elementem działalności na obszarach wiejskich. Jednak rosnące zainteresowanie kwestiami środowiskowymi i zmianą klimatu w połączeniu z rosnącym zainteresowaniem ludności miejskiej aktywnością turystyczną związaną z przyrodą i środowiskiem wiejskim sprawia, że rozwój odpowiednich usług ekosystemowych jest ważnym czynnikiem rozwoju obszarów wiejskich. Turystyka, jazda na rowerze i inne aktywności na wolnym powietrzu zyskują coraz więcej uwagi i wspierają rozwój zrównoważonego przemysłu turystycznego opartego na usługach ekosystemowych.

3.4 Podsumowanie końcowe

Istnieje wiele możliwości rozwoju obszarów wiejskich, z których wiele jest powiązanych z nowymi technologiami i możliwościami biznesowymi rozwijającymi się w ramach biogospodarki. Jednak z głównej analizy można wyodrębnić dwie kwestie, planowanie i działanie, które są podstawą zapewnienia pomyślnego i zrównoważonego rozwoju:

1. Kompleksowe planowanie. Oczywiście jest, że pomyślny rozwój wymaga zintegrowanego podejścia do rozwoju, które łączy możliwości w kompleksowy program rozwoju. Przykładowo, rozwój sytuacji w zakresie biogospodarki opartej na źródłach odnawialnych wymaga dostępności odpowiedniej infrastruktury w technologii informatycznej i logistyce, gdy rynek zaczyna się rozwijać z powodu wymagań konsumentów. Wtedy ważne jest, aby oferować podstawowe usługi, takie jak podstawowe możliwości kształcenia, niezbędne do przyciągnięcia siły roboczej dla rosnącej społeczności.
2. Zaangażowanie wielopodmiotowe. Oczywiście jest, że wykorzystanie pojawiających się szans na ożywienie obszarów wiejskich wymaga wspólnych i równoczesnych wysiłków ze strony różnych zainteresowanych stron. Społeczność biznesowa musi wprowadzać innowacje i działać, podczas gdy polityka i agencje rozwoju obszarów wiejskich muszą zapewniać trwałe podstawy dla infrastruktur szczególnie związanych z powstającą technologią informacyjną i komunikacyjną, ale także z wykorzystaniem infrastruktury w logistyce i podstawowych usługach dla działań społeczności.

4 Ścieżki do nowoczesnych gospodarek wiejskich

W Europie istnieje wiele przykładów inicjatyw rozwoju obszarów wiejskich, które opierają się na jednej lub kilku możliwościach rozwoju opisanych w niniejszym sprawozdaniu.

Wiele inicjatyw jest powiązanych z europejskimi programami i projektami, które generują i wspierają inicjatywy rozwoju obszarów wiejskich. Istnieje około 118 programów wspierających rozwój obszarów wiejskich sformułowanych na lata 2014-2020. Zazwyczaj koncentrują się na konkretnych możliwościach rozwoju, ale obejmują szeroki zakres alternatywnych realizacji.

W ramach projektu Rubizmo szczegółowo przeanalizowano szereg inicjatyw rozwojowych z całej Europy. Przykłady pozwalają na pewne uogólnienia i nakreślenie klastrów, które charakteryzują ścieżki rozwoju od wczesnej współpracy między zainteresowanymi stronami do kompleksowej inicjatywy rozwoju obszarów wiejskich jako modelu przyszłej gospodarki wiejskiej.

5 Ogólne obserwacje

Analizując różne przykłady przewidywanych lub eksperymentalnych poglądów na przyszłe współczesne gospodarki wiejskie, można wskazać pewne cechy wspólne:

1. **Nastawienie.** Większość zajmuje się zbieraniem, komunikowaniem lub wykorzystywaniem informacji, częściowo za pośrednictwem Internetu, częściowo za pomocą klasycznych środków w trybie offline. Środki w trybie offline można uznać za pośrednie kroki w kierunku infrastruktury komunikacji cyfrowej. Działania informacyjne są czynnikami napędzającymi rozwój obszarów wiejskich, które jednak wymagają inwestycji publicznych w celu zapewnienia infrastruktury informacyjnej, która zaspokaja potrzeby i prawdopodobnie zwiększa potrzeby zainicjowanych działań informacyjnych.
2. **Współpraca.** Inicjatywy rozwojowe są przede wszystkim oparte na współpracy między przedsiębiorstwami lub współpracy między przedsiębiorstwami a instytucjami badawczymi. Konkretnie działania polityczne nie leżą u podstaw, ale są odpowiedzialne za zapewnienie odpowiedniego środowiska współpracy, takiego jak odpowiednia infrastruktura informacyjna lub działanie jako czynnik ułatwiający rozwój współpracy.
3. **Cele.** Inicjatywy są napędzane przez wiele celów. Wszystkie są powiązane z przedsiębiorczością. Uderzające jest to, że inicjatywy na rzecz promowania

partnerstwa publiczno-prywatnego praktycznie nie istnieją. Wspiera to wrażenie, że odpowiedzialność publiczna jest postrzegana przede wszystkim w jej zaangażowaniu na rzecz zapewnienia odpowiedniego środowiska biznesowego, a nie aktywnego zaangażowania w przedsiębiorczość.

4. Sektor. Obecne inicjatywy rozwoju obszarów wiejskich koncentrują się przede wszystkim na wspieraniu tradycyjnych inicjatyw związanych z rolnictwem i żywnością. Stanowią one tradycyjne siły wiejskie. Jednakże, podczas gdy nowe innowacyjne rozwiązania w np. biogospodarce, usługach ekosystemowych lub turystyce są nadal mało reprezentowane w inicjatywach rozwoju obszarów wiejskich, reprezentują inicjatywy, które osiągnęły "poza tradycyjnymi ścieżkami rozwoju" i mogłyby, jeśli są odpowiednio wspierane, zapewniać dodatkowe impulsy dla rozwoju obszarów wiejskich.

Podsumowując, można wyciągnąć wnioski z trwających inicjatyw rozwojowych, które przewidywały przyszłość dla nowoczesnych gospodarek wiejskich, będą silnie opierać się na działaniach biznesowych i współpracy związanej z kompetencjami badawczymi, wspierane przez silne środowisko informacyjne (cyfrowe) dostarczane przez publiczne zobowiązania infrastrukturalne. Podczas gdy inicjujące inicjatywy rozwojowe zdają się koncentrować przede wszystkim na klasycznych mocarstwach wiejskich związanych z rolnictwem i żywnością, nowe możliwości otwierają nowe sektory związane z biogospodarką, usługami ekologicznymi i innymi możliwościami, dzięki czemu wiejskie porównywalne korzyści rozwojowe mogą się pojawić, o czym świadczy zgłaszane inicjatywy.

6 Kategoriezacja rozwoju klastra

Potrzeba współpracy leży u podstaw wszystkich inicjatyw rozwojowych i jest warunkiem wstępnym, aby móc iść naprzód. Jest to zgodne z europejskim dążeniem do podejścia opartego na "wielu aktorach". Jednak współpraca nie jest łatwa do opracowania i potrzebuje czasu, aby osiągnąć wyższy poziom intensywności.

Analizując przykłady, możemy rozróżnić następujące zobowiązania w kierunku przejścia na przyszłe gospodarki wiejskie:

1. Wizje i plany dotyczące przyszłych gospodarek wiejskich
2. Ukierunkowane inicjatywy jako podstawa ukierunkowanych na przyszłość, ale wąskich linii rozwoju
 - a. Opierając się na rolnictwie jako trzonie wiejskiej przewagi konkurencyjnej
 - b. Ustanowienie sieci komunikacyjnych jako podstawy inicjatyw współpracy
 - c. Indywidualne inicjatywy o potencjalnym szerokim wpływie na rozwój obszarów wiejskich
3. Kompleksowe inicjatywy rozwoju obszarów wiejskich jako modele na przyszłość.

7 Implikacje dla polityki i społeczności biznesowej

Dyskusja na temat szans i inicjatyw na rzecz rozwoju uwydatnia potrzebę skoordynowanego działania wszystkich zainteresowanych stron zainteresowanych realizacją szans, rozwojem obszarów wiejskich oraz, jako ludzie, przeprowadzką na obszary wiejskie. Szeroka gama możliwości i ich wczesne realizacje przedstawione w przykładowych inicjatywach opierają się na dostępności odpowiedniej infrastruktury, począwszy od odpowiednich sieci telekomunikacyjnych, ale także odpowiednich programów mobilności i podstawowych usług w zakresie szkolnictwa i innych usług publicznych.

Rozwój obszarów wiejskich ku atrakcyjnym przyszłym rozwiązaniom wymaga skoordynowanych i uzgodnionych inicjatyw programowych, które stanowią infrastrukturalną podstawę dla społeczności biznesowej, aby móc inwestować i działać oraz aby ludzie mogli się przemieszczać.

Większość omawianych możliwości przeniesienia obszarów wiejskich w kierunku nowoczesnej przyszłej gospodarki wiąże się z inicjatywami gospodarczymi, które opierają się na zmianach, które różnią się od wcześniejszych wydarzeń i rzadko mogą opierać się na ustalonych doświadczeniach. Rozwój nowych łańcuchów produkcyjnych opartych na zasobach roślinnych, rozwój internetowych systemów marketingu, sprzedaży i dystrybucji obejmujących najnowocześniejsze technologie lub nowe atrakcyjne usługi ekosystemowe, wykraczające poza klasyczne "systemy ochrony środowiska", to: nie podstawowa działalność klasycznej społeczności biznesowej.

Są w dużej mierze domeną działalności nowo utworzonych spółek lub nowych spółek zależnych, które są zależne od nowo powstającego transferu wiedzy i technologii poprzez współpracę z badaniami lub poprzez tworzenie sieci z innymi interesariuszami w dziedzinie biznesu. Pojawiają się dwie kwestie niezbędne do osiągnięcia sukcesu:

1. Agencje rozwoju obszarów wiejskich niewiele zyskują, próbując zmotywować renomowane podmioty gospodarcze "klasycznej" gospodarki do przeniesienia swojej działalności gospodarczej do środowiska wiejskiego, ale powinny wspierać przyjmowanie innowacyjnych podmiotów gospodarczych, które od samego początku wykorzystują pojawiające się możliwości.
2. Aby innowacje, zwłaszcza w zakresie wykorzystywania zasobów roślinnych (ale także w usługach ekosystemowych), były sukcesem, przedsiębiorstwa muszą budować nie tylko własną działalność gospodarczą, ale także muszą organizować

nowe łańcuchy wartości, które wspierają działalność gospodarczą od wczesnej produkcji rynkom i konsumentom. Wymaga to ustanowienia nowych działań sieciowych oraz dostępności wsparcia finansowego i doradczego.

Referencje

Agrobiobase (2018). Showcase of bioproducts. Available online at:
www.agrobiobase.com/ (accessed June 14, 2018).

Ecosystem (2009). Ecosystem Services: Key Concepts and Applications. Occasional Paper Series No 1. Australian Government. Available online at:
<http://www.environment.gov.au/system/files/resources/b53e6002-4ea7-4108-acc8-40fff488bab7/files/ecosystem-services.pdf> (accessed June 14, 2018).

Millenium (2003). Ecosystem and Human Well-Being - a framework for assessment. Millenium Ecosystem Assessment. Island Press, Washington DC. Available online at: <https://www.millenniumassessment.org/en/Framework.html> (accessed June 14, 2018).

